

KRAJOWE SIECI
EKOLOGICZNE W
EUROPIE ŚRODKOWEJ I
WSCHODNIEJ – ESTONIA,
LITWA, CZECHY

Pierwsze projekty sieci ekologicznych, nazywanych wówczas nature frame (Litwa), natural backbone, ecological compensative areas (Estonia), czy ecostabilising functions były inspirowane teorią polaryzacji krajobrazu rosyjskiego geografa Borysa Rodomana i powstały w latach osiemdziesiątych XX w. na terenie Centralnej i Wschodniej Europy.

Teoria ta zakładała, że krajobraz powinien być objęty w strefy w taki sposób, żeby obszary użytkowane intensywnie były równoważone poprzez obszary naturalne (kompensacyjne) i funkcjonowały jako spójna i samoregulująca się całość (Bennett i in., 2006). Najistotniejsze zmiany, jakie przyniosła teoria ekostabilizacji dla planowania przestrzennego związane było z uznaniem wagi procesów zachodzących w skali krajobrazowej, występowania przepływów, roli stref ekotonowych oraz zastosowania zdolności do samooczyszczania i odbudowy środowiska.

Estonia	Łotwa	Litwa
<p>system/sieć obszarów kompensacji przyrodniczej (<i>system/network of ecologically compensating areas</i>) – używany w planowaniu przestrzennym w latach 80-tych.</p>	<p>sieć ekologiczna (<i>ecological network</i>) – używany od lat 90-tych w planowaniu przestrzennym i ochronie przyrody.</p>	<p><i>Nature Frame</i> – używany w planowaniu przestrzennym w latach 80-tych i 90-tych.</p>
<p>zielona sieć (<i>green network</i>) – określenie w planowaniu przestrzennym od 1997 roku</p>		<p>sieć ekologiczna (<i>ecological network</i>) – używany w planowaniu przestrzennym i ochronie przyrody od połowy lat 90-tych.</p>
<p>sieć ekologiczna (<i>ecological network</i>) – używany w ochronie przyrody (sieć obszarów chronionych, Natura 2000 itp.)</p>		

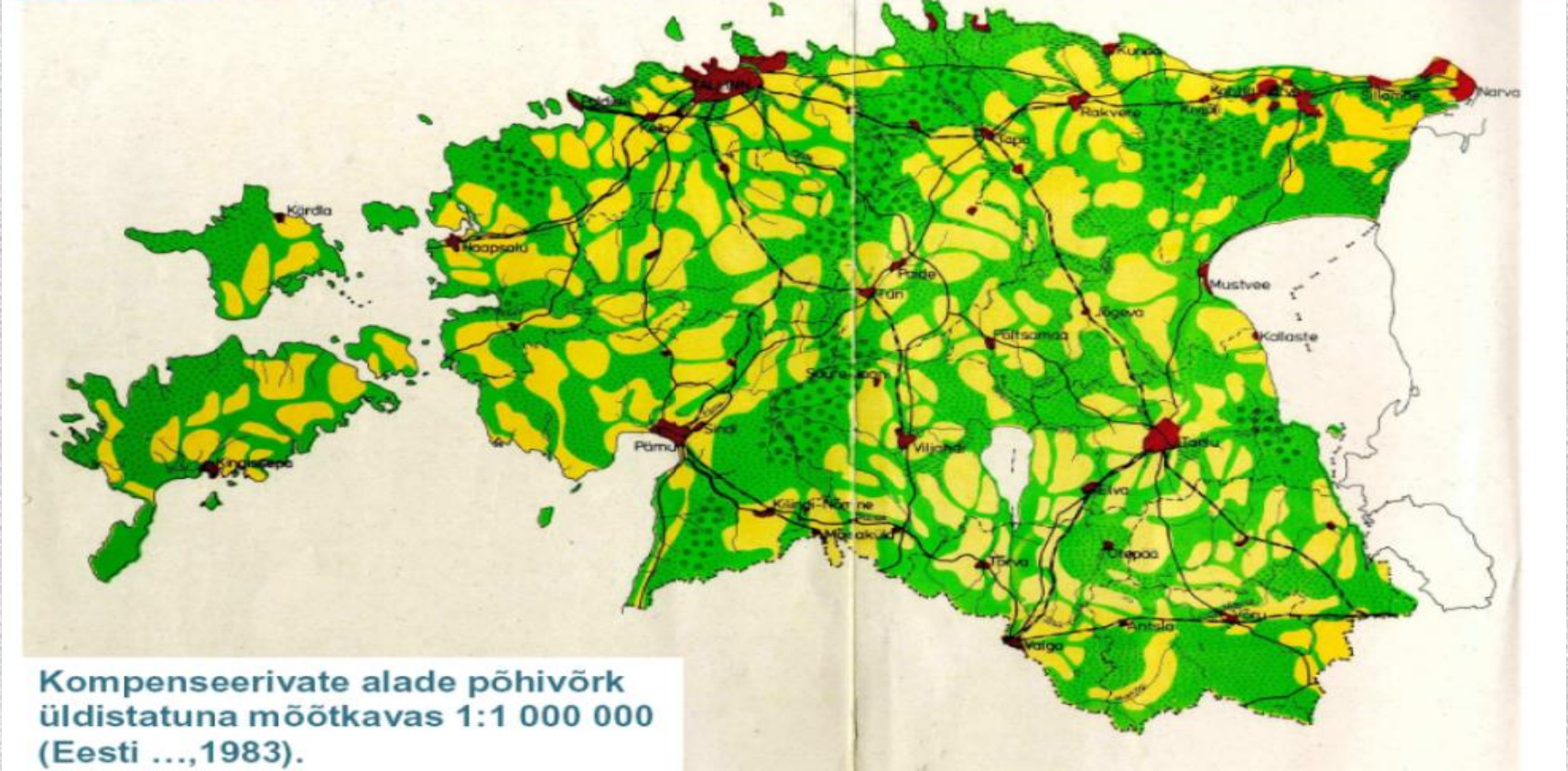
Pierwszy zrealizowany program uznawany obecnie jako sieć ekologiczna wprowadzony został w Estonii pod nazwą Estońskiej Sieci Obszarów Kompensacji Przyrodniczej (Estonian Network of Ecologically Compensating Areas) już w 1983 r. (prace trwały od połowy lat 70-tych) (Sepp i in., 2002; Bennett, 2004; Bennett, 2008). Podobnym tropem podążyły inne kraje regionu jak Litwa i ówczesna Czechosłowacja. Programy te łączyło podejście do ujmowania w strefy użytkowania terenów oraz zarządzania środowiskiem poprzez narzędzia w państwowym planowaniu przestrzennym. Przemiany polityczne spowodowały w wielu przypadkach zatrzymanie prac nad tymi nowatorskimi projektami (Niedziałkowski, 2009). Jednak wraz z ratyfikacją Konwencji o różnorodności biologicznej (CBD) i przyjęciem Pan-Europejskiej Strategii Różnorodności Biologicznej i Krajobrazowej (PEBLDS) oraz rozpoczęciem prac nad Pan-Europejską Siecią Ekologiczną (PEEN) w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych prace nad krajowymi sieciami ekologicznym ruszyły na nowo.

Estońska Sieć Obszarów Kompensacji Przyrodniczej (Estonian Network of Ecologically Compensating Areas) z 1983 roku

Network of ecologically
compensating areas of 1983

3

Estonia poprzez zmiany legislacyjne w latach 1994-95 w obszarze budownictwa i planowania przestrzennego, ochrony środowiska i przyrody włączyła program swojej sieci o nazwie Green Network w proces planowania przestrzennego na wszystkich szczeblach. Do dalszego rozwoju koncepcji przyczyniły się projekty prowadzone przez międzynarodowe organizacje pozarządowe jak IUCN i ECNC (w ramach prac nad PEEN). Obecnie Estonia ma nowoczesną, hierarchiczną sieć ekologiczną pokrywającą ok. 50% powierzchni kraju. Obszary węzłowe wybrano na podstawie kryterium wielkości oraz wartości przyrodniczej i połączono korytarzami ekologicznymi, nie uwzględniono stref buforowych i obszarów rekonstruowanych w sieci (Sepp i in., 2002; Niedziałkowski, 2009). Estońska Zielona Sieć została uwzględniona zarówno w prawodawstwie jak i w procesie planowania przestrzennego na wszystkich szczeblach.

Litwa, podobnie jak Estonia, ma doświadczenia związane z wczesnymi koncepcjami sieci ekologicznych z lat osiemdziesiątych. W 1993 roku opracowano nowy krajowy plan sieci ekologicznej (pokrywa 60% powierzchni kraju), a także plany dla wszystkich 44 okręgów administracyjnych. Utworzoną sieć umocowano również w prawodawstwie krajowym (1992-93) w ustawie o ochronie środowiska oraz ustawie o obszarach chronionych. Obecna struktura sieci dostosowana została do kryteriów Europejskiej Sieci Natura 2000 oraz PEEN, zawiera takie elementy przestrzenne jak: obszary węzłowe (biocentra), strefy buforowe, obszary rekonstruowane, korytarze ekologiczne oraz stepping stones. Program zrealizowano na trzech poziomach planowania: europejski, regionalny (krajowy) i lokalny (Sepp i in., 2002; Niedziałkowski, 2009).

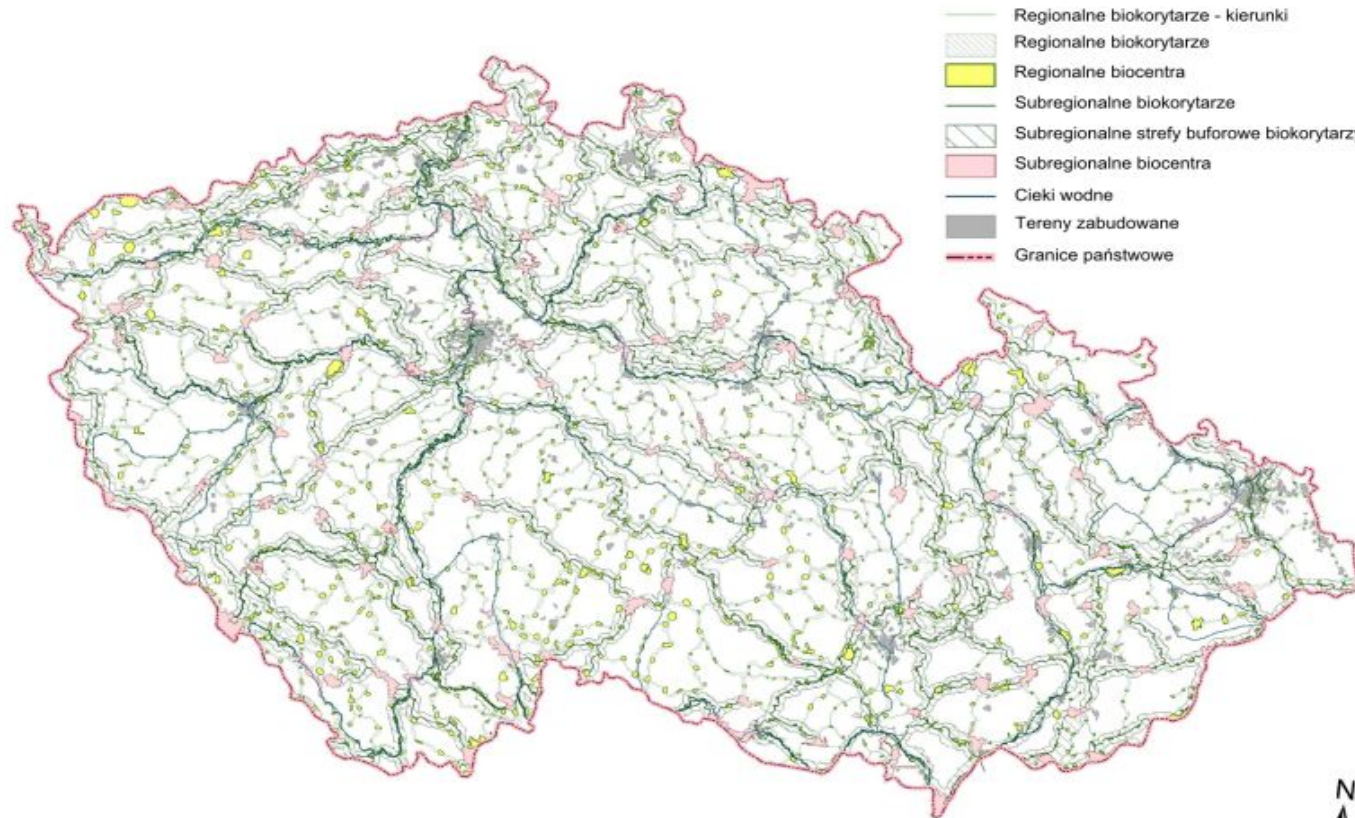
Czechy także mają doświadczenia z lat osiemdziesiątych związane z koncepcją ekostabilizacji, stworzyli wówczas Terytorialny System Ekologicznej Stabilności (TSES) funkcjonujący w nieco zmienionej formie do dziś. Składa się on z obszarów kluczowych połączonych ze sobą korytarzami ekologicznymi. TSES został uwzględniony we wszystkich kluczowych krajowych aktach prawnych i opracowaniach regulujących politykę w zakresie zrównoważonego rozwoju, ochrony środowiska, ochrony przyrody, zarządzania krajobrazem i planowania przestrzennego. System funkcjonuje na poziomie ponadregionalnym (SR-TSES), regionalnym (R-TSES) i lokalnym (L-TSES). Planiści zobowiązani są do wydzielania obszarów dla celów ochrony przyrody i krajobrazu, tak samo jak np. obiekty związane z rozbudową infrastruktury (Plesník, 2008).

Dodatkowo kwestia zachowania łączności ekologicznej uwzględniana jest również przy samych przedsięwzięciach infrastrukturalnych, m. in. poprzez standard techniczny Ministerstwa Transportu z 2006 roku, dotyczący warunków lokalizacji i parametrów przejść dla zwierząt oraz konieczności sporządzania „studium migracyjnego”, którego szczegółowość zależy od etapu planowania (Niedziałkowski, 2009). Raport ECNC projektu SPEN z 2009 roku (Plesník, 2008; Čivić i in., 2009) oceniający stopień, w jakim uwzględniono sieci ekologiczne w obszarze planowania przestrzennego w Czechach wskazuje także na pewne niedociągnięcia, m. in.: niepełne lub przestarzałe dane w niektórych opracowaniach planistycznych, nieodpowiedni mechanizm ochrony i odtwarzania elementów TSES na wszystkich poziomach, niską jakość opracowań lokalnych ograniczając ich przydatność dla planistów.

Terytorialny System Ekologicznej Stabilności (TSES)

SUPRAREGIONAL AND REGIONAL TSES OF THE CZECH REPUBLIC

SUPRAREGIONAL AND REGIONAL TSES

0 50 100 150 Kilometers

Bibliografia

Bennett G. i Mulongoy K. J. 2006. Review of Experience with Ecological Networks, Corridors and Buffer Zones. Montreal : Secretariat of the Convention on Biological Diversity.

Bennett G. 2004. Integrating biodiversity Conservation and Sustainable Use: Lessons Learned From Ecological Networks. Cambridge, Gland : IUCN.

Bennett G. 2008. Interaction between policy concerning spatial planning and ecological networks in Europe. (SPEN – Spatial Planning and Ecological). Tilburg : ECNC.

Čivić K. Jones-Walters L. i Snethlage M. 2009. Country Overview: Key findings and recommendations. Tilburg : ECNC.

Jongman R.H.G., Külvik M. i Kristiansen I. 2004a. European ecological networks and greenways. Landscape and Urban Planning. 68, Vols. 1-2.

Niedziałkowski K. 2009. Wdrażanie systemu ochrony łączności ekologicznej na przykładzie wybranych krajów europejskich. Białowieża : Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk.

Plesník J. 2008. SPEN – Interactions between Policy Concerning Spatial Planning and Ecological Networks in Europe. Country Study for the Czech Republic. Praga : Agency for Nature Conservation and Landscape Protection of the Czech Republic.

Dziękuję za uwagę

